

แผนการพัฒนากองท่องเที่ยวเชิงนิเวศ อย่างมีส่วนร่วมของชุมชนสามเรือน จังหวัดพระนครศรีอยุธยา

ธารณี นวัสนธิ^{1*} สุขุม คงดิษฐ์¹ วรรณษา พรหมศิลป์¹ เบญจพร เชื้อผึ้ง¹
ธาริตา สกฤรัตน์¹ จุฬารัตน์ ชัยพิทักษ์² และ บุญสมหญิง พลเมืองดี²

¹สาขาวิชาการท่องเที่ยวและการโรงแรม คณะศิลปศาสตร์ มหาวิทยาลัยเทคโนโลยี
ราชมงคลสุวรรณภูมิ อำเภอพระนครศรีอยุธยา จังหวัดพระนครศรีอยุธยา 13000

²สาขาวิชาภาษา คณะศิลปศาสตร์ มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลสุวรรณภูมิ
อำเภอพระนครศรีอยุธยา จังหวัดพระนครศรีอยุธยา 13000

*ผู้เขียนหลัก อีเมลล์: nokair1@hotmail.com

บทคัดย่อ

การวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์ 1) เพื่อศึกษาศักยภาพด้านการท่องเที่ยวของชุมชน ตำบลสามเรือน จังหวัดพระนครศรีอยุธยา ให้สามารถเป็นแหล่งท่องเที่ยวเชิงนิเวศ 2) เพื่อนำเสนอเส้นทางและรูปแบบกิจกรรมการท่องเที่ยวเชิงนิเวศอย่างมีส่วนร่วมของชุมชนตำบลสามเรือน และ 3) เพื่อเสนอแผนการพัฒนากองท่องเที่ยวเชิงนิเวศอย่างมีส่วนร่วมของชุมชนสามเรือนที่มีความเหมาะสมและสามารถเป็นทางเลือกแก่นักท่องเที่ยวในจังหวัดพระนครศรีอยุธยา โดยใช้วิธีการวิจัยเชิงปริมาณ การวิจัยเชิงคุณภาพ และการวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม (PAR) กลุ่มตัวอย่าง คือ ประชาชนชาวบ้านและผู้ที่มีความรู้ด้านประวัติศาสตร์ชุมชน ผู้นำชุมชน กลุ่มเกษตรกร กลุ่มอาชีพ ประชาชนในพื้นที่ บุคคลภายนอกที่มีส่วนเกี่ยวข้องกับการจัดการท่องเที่ยวทั้งภาครัฐและเอกชน และกลุ่มนักท่องเที่ยวที่เที่ยวยังชมงานวันเห็ดตำบลต่างามที่สามเรือน จำนวน 200 คน วิเคราะห์ข้อมูลโดยใช้ค่าเฉลี่ย และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน ผลการวิจัยสรุปได้ว่าชุมชนตำบลสามเรือนมีศักยภาพด้านการท่องเที่ยวสามารถเป็นแหล่งท่องเที่ยวเชิงนิเวศได้ เนื่องจากผลการประเมินศักยภาพแหล่งท่องเที่ยวเชิงนิเวศ พื้นที่ตำบลสามเรือน อำเภอบางปะอิน จังหวัดพระนครศรีอยุธยา มี 9 คะแนน จาก 13 คะแนน สำหรับเส้นทางและรูปแบบกิจกรรมการท่องเที่ยวเชิงนิเวศอย่างมีส่วนร่วมของชุมชนตำบลสามเรือนพบว่า เส้นทางท่องเที่ยวเชิงนิเวศทางบก ที่มีระยะทางรวม 7 กิโลเมตร มีจุดที่น่าสนใจ และมีความสำคัญ เหมาะสมสำหรับการเป็นจุดเรียนรู้ในเส้นทางศึกษาทางธรรมชาติทั้งหมด 7 จุด และแผนการพัฒนากองท่องเที่ยวเชิงนิเวศอย่างมีส่วนร่วมของชุมชนสามเรือน ได้จัดทำเป็น 3 ระยะ ได้แก่ ระยะสั้น เวลาไม่เกิน 1 ปี ระยะกลาง 1-5 ปี และระยะยาว 5 ปีขึ้นไป

คำสำคัญ: จังหวัดพระนครศรีอยุธยา ตำบลสามเรือน การท่องเที่ยวเชิงนิเวศ การมีส่วนร่วม แผนพัฒนา

Development Planning of Community Participated Ecotourism of Samruan Community, Pra Nakhon Sri Ayutthaya Province

Tharaneer Nawatnatee^{1,*}, Sukhum Kongdit¹, Vassa Promsilp¹, Benjaporn Chuapung¹, Tharida Sakulrat¹ Jurarat Chaiphithak² and Boonsomying Polamuangdee²

¹Tourism and Hotel Department, Faculty of Liberal Arts, Rajamangala University of Technology Suvarnabhumi, Phranakhon Si Ayutthaya District, Phranakhon Si Ayutthaya Province, Thailand 13000

²Language Department, Faculty of Liberal Arts, Rajamangala University of Technology Suvarnabhumi, Phranakhon Si Ayutthaya District, Phranakhon Si Ayutthaya Province, Thailand 13000

*Corresponding author's E-mail: nokair1@hotmail.com

Abstract

The objectives of this research are 1) to study, gather, analyze, and process contextual information regarding the community in the Samruan sub-district, Pra Nakhon Sri Ayutthaya province for the area based research method and practical performance evaluation, 2) to study the potential of sub-district as a destination for ecotourism, 3) to participate in suggestion of activities and routes for ecotourism projects and 4) to present the planning of the community's participation in the development of appropriate ecotourism options for potential visitors to the Pra Nakhon Sri Ayutthaya province. This project employed quantitative research, quality research, and participatory action research (PAR). Concepts and principles of ecotourism and innovative, creative tourism activities were combined. A case study was conducted using a sample group of local historians, community leaders, farmers, occupation groups, community residents, concerned individuals from neighboring communities, local government officials, private sector representatives, and 200 visitors to the mushroom festival organized by the community. The information was analyzed in term of mean and standard deviation using a statistics program. The results indicated that Samruan's potential as a destination for ecotourism rated at 9 out of a possible 13 score. Routes and activities for ecotourism projects suggested by the community participation was visited by the researchers in order to assess whether the tourism management and collaboration with members of the Samruan community were fulfilled. After these processes, a 7 kilometer tourism route was selected for ecosystems observation and implemented in the community's sixth mushroom festival. Finally, the planning of the community's participation in the development of appropriate ecotourism options for potential visitors to the Pra Nakhon Sri Ayutthaya province was presented in 3 stages; a short-term stage (less than 1 year), a medium-term stage (1-5 years), and a long-term stage (over 5 years.)

Keywords: Pra Nakhon Sri Ayutthaya province, Samruan community, Ecotourism, Participatory, Development planning

บทนำ

ตำบลสามเรือน อำเภอบางปะอิน จังหวัดพระนครศรีอยุธยา มีลักษณะภูมิประเทศเป็นที่ราบลุ่ม มีคลอง หนอง บึง ใหญ่เล็กจำนวนมาก และแหล่งน้ำธรรมชาติมาจากลำคลองต่างๆ ได้แก่ คลองโพ คลองทราย คลองชลประทาน ดินในชุมชนสามเรือนเป็นดินเหนียว มีความอุดมสมบูรณ์ระดับปานกลาง สีของดินมีทั้งสีดำ สีดำเทา สีน้ำตาล สีน้ำตาลเทา และดินมีสภาพเหมาะสมสำหรับการเกิดเห็ดตับเต่า ซึ่งเห็ดตับเต่าเป็นพืชที่ไม่สามารถเจริญเติบโตได้ในพื้นที่ที่มีสารเคมีเจือปน และเห็ดตับเต่าเกิดขึ้นเองตามธรรมชาติ

ในการประเมินเพื่อจัดทำแผนพัฒนา 3 ปีขององค์การบริหารส่วนตำบลสามเรือน ได้ทำการวิเคราะห์โอกาสและภาวะคุกคามหรือข้อจำกัดของสภาวะแวดล้อมภายนอก ที่มีผลต่อการพัฒนาด้านต่างๆ ขององค์การบริหารส่วนตำบล รวมทั้งได้วิเคราะห์จุดแข็งและจุดอ่อน พบว่าจุดแข็งของตำบลสามเรือนคือ มีพืชพื้นถิ่นเช่น เห็ดตับเต่า และมีพื้นที่ที่สามารถพัฒนาเป็นแหล่งท่องเที่ยวเชิงนิเวศได้ และจุดอ่อนคือ ประชาชนในพื้นที่ขาดความเอาใจใส่ดูแลและรักษาทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมในท้องถิ่นของตน ดังนั้นเพื่อให้สอดคล้องกับประเด็นยุทธศาสตร์ที่ 1 : พัฒนาคูณภาพแหล่งท่องเที่ยวและบริการสู่มาตรฐานสากล ข้อย่อยที่ 1.1 โครงการส่งเสริมการท่องเที่ยวอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม (เห็ดตับเต่า) จึงเสนอให้พื้นที่ชุมชนสามเรือนมีรูปแบบการท่องเที่ยวชมธรรมชาติของชุมชน หรือรูปแบบการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ ในอดีตที่ผ่านมา แนวคิดเรื่องการท่องเที่ยวเชิงนิเวศนั้นได้รับการส่งเสริมในต่างประเทศซึ่งเป็นการท่องเที่ยวทางเลือกที่ไม่มีผลกระทบในชุมชน และเป็นรูปแบบการท่องเที่ยวที่สนับสนุนการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติ รักษาวัฒนธรรมท้องถิ่น และให้ผลประโยชน์ทางเศรษฐกิจต่อชุมชน (Mgonja et al., 2015)

คณะผู้วิจัย ได้ลงพื้นที่ตำบลสามเรือน เพื่อสำรวจทรัพยากรพื้นฐาน และวิเคราะห์บริบทชุมชน โดยใช้เครื่องมือศึกษาชุมชนอย่างมีส่วนร่วม ได้แก่ การทำแผนที่รอบในและรอบนอก การทำเส้นทางประวัติศาสตร์ชุมชน และปฏิทินชีวิต ซึ่งได้รับความร่วมมือเป็นอย่างดีจากองค์การบริหารส่วนตำบลสามเรือน กลุ่มเกษตรกร กลุ่มอาชีพ ชาวบ้านในชุมชนและผู้มีส่วนเกี่ยวข้องอื่นๆ ทำให้คณะผู้วิจัยสามารถสังเคราะห์ข้อมูลและนำเสนอประเด็นวิจัยเบื้องต้นให้กับชุมชนและผู้มีส่วน

เกี่ยวข้อง ซึ่งมีผลสรุปร่วมกัน คือ ชุมชนมีความต้องการในการพัฒนาพื้นที่ให้เป็นแหล่งท่องเที่ยวเชิงนิเวศที่มีการบูรณาการทรัพยากรทางการเกษตร วิถีชีวิตชุมชน ภูมิปัญญาท้องถิ่น แหล่งโบราณสถาน โดยเชื่อมโยงเข้ากับเส้นทางท่องเที่ยวจากพระราชวังบางปะอินมายังชุมชน

คณะผู้วิจัยได้เล็งเห็นถึงความสำคัญและความต้องการของชุมชนในการจัดทำเส้นทางและกิจกรรมการท่องเที่ยวในพื้นที่ดังกล่าว จึงนำแนวคิดด้านการจัดการการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ การท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ และการมีส่วนร่วม โดยคำนึงถึงความสอดคล้องของศักยภาพในพื้นที่และความต้องการของชุมชนเป็นสำคัญ คณะผู้วิจัยจึงนำเสนอการจัดทำแผนพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงนิเวศของชุมชนสามเรือน จังหวัดพระนครศรีอยุธยา โดยการบูรณาการทรัพยากรในชุมชนให้เกิดมูลค่าเพิ่มทางการท่องเที่ยวสูงสุด และชุมชนเกิดการพัฒนาอย่างต่อเนื่องและยั่งยืนต่อไป

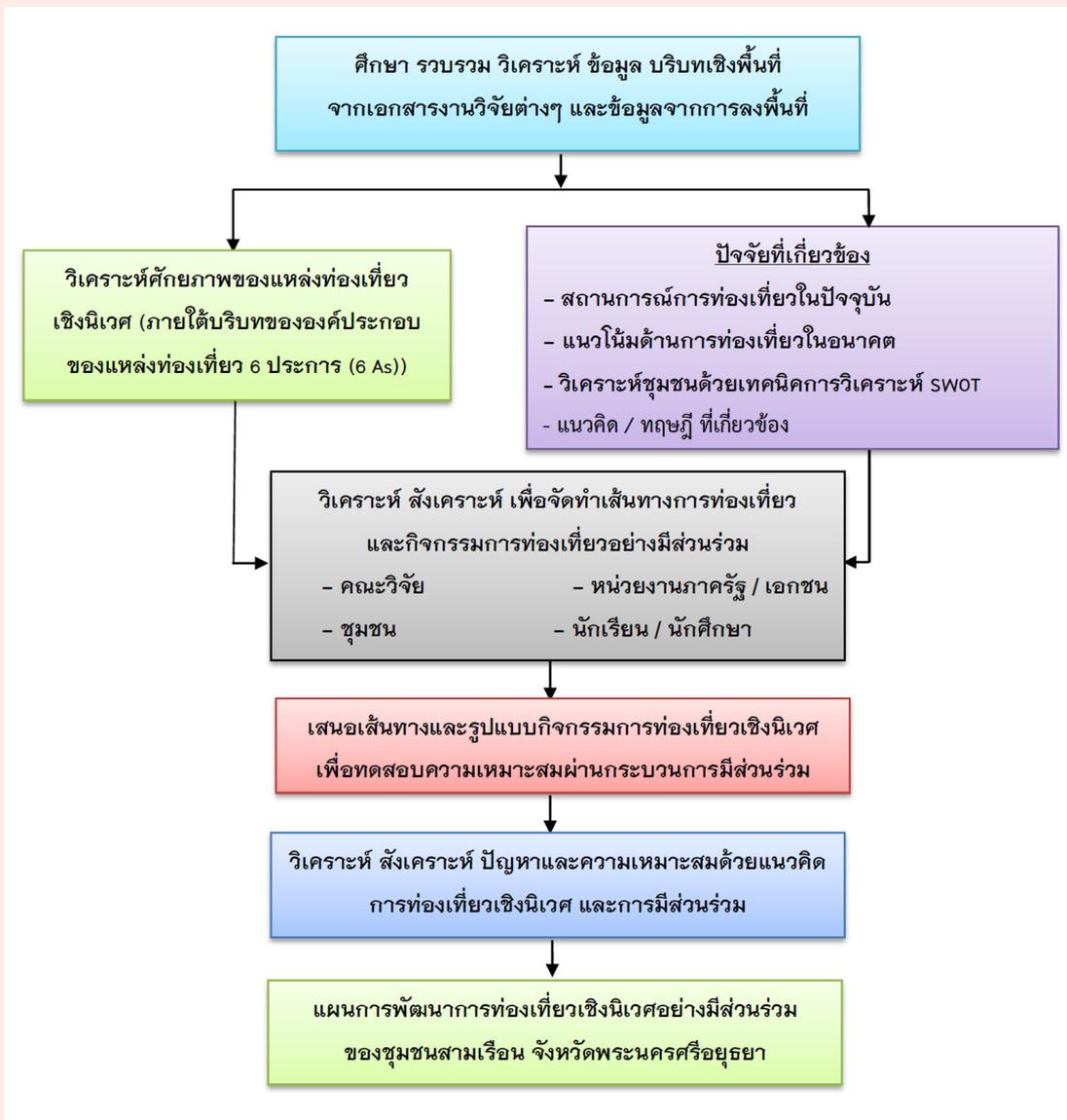
วัตถุประสงค์ของการวิจัย

- 1) เพื่อศึกษาศักยภาพด้านการท่องเที่ยวของชุมชนตำบลสามเรือนให้สามารถเป็นแหล่งท่องเที่ยวเชิงนิเวศ
- 2) เพื่อนำเสนอเส้นทางและรูปแบบกิจกรรมการท่องเที่ยวเชิงนิเวศอย่างมีส่วนร่วมของชุมชนตำบลสามเรือน
- 3) เพื่อเสนอแผนการพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงนิเวศอย่างมีส่วนร่วมของชุมชนสามเรือน จังหวัดพระนครศรีอยุธยา

วิธีดำเนินการวิจัย

กรอบการดำเนินงานวิจัย แสดงดังภาพที่ 1 สามารถสรุปวิธีดำเนินการวิจัยได้ดังนี้

- 1) ศึกษา รวบรวม วิเคราะห์ ข้อมูลบริบทเชิงพื้นที่จากเอกสารงานวิจัยต่างๆ และข้อมูลจากการลงพื้นที่
- 2) วิเคราะห์ศักยภาพของแหล่งท่องเที่ยวเชิงนิเวศ (ภายใต้บริบทขององค์ประกอบของแหล่งท่องเที่ยวทั้ง 6 ประการ (6 As) ตามแนวคิดของ บุษบา สิทธิการ และ สิริวัฒนา ใจมา (2552) ทั้ง 6 ด้าน ได้แก่ สิ่งดึงดูดใจทางการท่องเที่ยว เส้นทางคมนาคม เข้าถึงแหล่งท่องเที่ยว สิ่งอำนวยความสะดวกในแหล่งท่องเที่ยว การบริหารจัดการแหล่งท่องเที่ยว ที่พักในแหล่งท่องเที่ยว และกิจกรรมการท่องเที่ยว

ภาพที่ 1 กรอบการดำเนินงานวิจัย

3) นำผลที่ได้จากการวิเคราะห์ศักยภาพของแหล่งท่องเที่ยวเชิงนิเวศของชุมชนสามเรือน มาเชื่อมโยงกับผลของการวิเคราะห์บริบทของพื้นที่ ด้วยเทคนิคการวิเคราะห์ SWOT ผ่านการจัดเวทีชุมชน เพื่อระดมสมองในการจัดทำแผนพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงนิเวศอย่างมีส่วนร่วมของชุมชน ซึ่งประกอบด้วยเส้นทางการท่องเที่ยวและกิจกรรมทางการท่องเที่ยวของพื้นที่

4) ทดสอบเส้นทางและกิจกรรมการท่องเที่ยวเชิงนิเวศเพื่อประกอบการจัดทำแผนพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงนิเวศของพื้นที่ โดยกระบวนการมีส่วนร่วม

5) วิเคราะห์ สังเคราะห์ ปัญหาและความเหมาะสมของการจัดทำแผนพัฒนาการท่องเที่ยวของพื้นที่โดยใช้แนวคิดการท่องเที่ยวเชิงนิเวศและกระบวนการมีส่วนร่วมผ่านการจัดการประชุมกลุ่มย่อยและการประชุมกลุ่มใหญ่

6) จัดทำแผนพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงนิเวศอย่างมีส่วนร่วมของชุมชนสามเรือน จังหวัดพระนครศรีอยุธยา เพื่อเสนอให้องค์การบริหารส่วนตำบลสามเรือน และผู้มีส่วนเกี่ยวข้องในการจัดการท่องเที่ยวได้นำแผนไปพัฒนาต่อไป

ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง แบ่งออกเป็น 4 กลุ่ม ได้แก่ **กลุ่มที่ 1** ประชาชนชาวบ้านและผู้ที่มีความรู้ด้านประวัติศาสตร์ชุมชน ด้านภูมิปัญญาท้องถิ่น ในพื้นที่ตำบลสามเรือน อำเภอบางปะอิน จังหวัดพระนครศรีอยุธยา จำนวน 6 คน โดยใช้วิธีการเลือกกลุ่มตัวอย่างด้วยการบอกต่อ (Snowball sampling)

กลุ่มที่ 2 ผู้นำชุมชน กลุ่มเกษตรกร กลุ่มอาชีพ และประชาชนในพื้นที่ตำบลสามเรือน อำเภอบางปะอิน จังหวัดพระนครศรีอยุธยา จำนวน 30 คน โดยใช้วิธีการเลือกตัวอย่างแบบเจาะจง (Purposive sampling)

กลุ่มที่ 3 บุคคลภายนอกที่มีส่วนเกี่ยวข้องกับการจัดการท่องเที่ยวในพื้นที่ตำบลสามเรือน อำเภอบางปะอิน จังหวัดพระนครศรีอยุธยา ทั้งภาครัฐและเอกชน จำนวน 10 คน โดยใช้วิธีการเลือกตัวอย่างแบบเจาะจง

กลุ่มที่ 4 นักท่องเที่ยวที่มาเที่ยวชมงานวันเห็ดดับเต่างามที่สามเรือน จำนวน 200 คน โดยใช้วิธีการเลือกกลุ่มตัวอย่างแบบสะดวกหรือแบบบังเอิญ (Convenient or accidental sampling) และกลุ่มทดสอบเส้นทางและกิจกรรมทางการท่องเที่ยว จำนวน 60 คน ได้แก่ ผู้ประกอบการด้านการท่องเที่ยว ผู้นำชุมชนชาวบ้านในพื้นที่ ครูและนักเรียนในพื้นที่ และนักศึกษาสาขาวิชาการท่องเที่ยว

เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูล ได้แก่ แบบสัมภาษณ์เจาะลึก (In-depth interview) แบบประเมินความพึงพอใจโดยกำหนดข้อคำถามให้เป็นองค์ประกอบทางการท่องเที่ยวทั้ง 6 ด้าน (6 As) โดยกำหนดระดับความพึงพอใจเป็น 5 ระดับ

การเก็บรวบรวมข้อมูลทุติยภูมิ (Secondary data) ได้จากการรวบรวม ค้นคว้า ศึกษาจากเอกสาร หนังสือ วารสาร และงานวิจัยต่างๆ ที่เกี่ยวข้องกับการท่องเที่ยวเชิงนิเวศและกิจกรรมทางการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ในพื้นที่ตำบลสามเรือน อำเภอบางปะอิน จังหวัดพระนครศรีอยุธยา มาจัดทำเส้นทางท่องเที่ยวและกิจกรรมทางการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ รวมถึงจัดทำแผนพัฒนาการท่องเที่ยวของชุมชนต่อไป

การเก็บรวบรวมข้อมูลปฐมภูมิ (Primary data) ใช้วิธีการรวบรวมข้อมูลจากกลุ่มตัวอย่าง จากการแจกแบบประเมินความพึงพอใจ เพื่อใช้ในการประเมินระดับความน่าสนใจของแหล่งท่องเที่ยวทั้ง 6 ด้าน จากกลุ่มนักท่องเที่ยว และจากการสัมภาษณ์ข้อมูลแบบเจาะลึกกับกลุ่มเกษตรกร กลุ่มอาชีพ กลุ่มผู้นำชุมชน รวมถึงประชาชนชาวบ้านที่มีความรู้ด้านประวัติศาสตร์ชุมชนและภูมิปัญญาท้องถิ่น

การวิเคราะห์ข้อมูลเชิงปริมาณ จากแบบประเมินความพึงพอใจ เพื่อใช้ในการจัดทำเส้นทางท่องเที่ยวทั้ง 6 ด้าน ใช้การวิเคราะห์ข้อมูลด้วยโปรแกรมสำเร็จรูปทางสถิติ โดยใช้ค่าเฉลี่ย และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน

การวิเคราะห์ข้อมูลเชิงคุณภาพ จากแบบสอบถามปลายเปิด และจากการสัมภาษณ์ ใช้วิธีการวิเคราะห์เนื้อหา โดยการตีความหมายแล้วสร้างข้อสรุปแบบอุปนัย การจัดกลุ่มประเด็นสำคัญ และนำเสนอข้อมูลอธิบายเป็นความเรียง

ผลการวิจัยและอภิปรายผล

1) ผลการศึกษาศักยภาพด้านการท่องเที่ยวและจัดทำเส้นทางท่องเที่ยวของชุมชนตำบลสามเรือนให้เป็นแหล่งท่องเที่ยวเชิงนิเวศ สามารถสรุปได้ดังตารางที่ 1 พบว่า ผลการประเมินศักยภาพแหล่งท่องเที่ยวเชิงนิเวศ ตำบลสามเรือน อำเภอบางปะอิน จังหวัดพระนครศรีอยุธยา ได้ผลการประเมินคือ 9 คะแนน จาก 13 คะแนน

2) ผลการประเมินความพร้อมของแหล่งท่องเที่ยวชุมชนสามเรือน อำเภอบางปะอิน จังหวัดพระนครศรีอยุธยา ทั้ง 6 ด้าน ดังแสดงในตารางที่ 2 พบว่า ชุมชนสามเรือนมีความพร้อมในการยกระดับพื้นที่ให้เป็นแหล่งท่องเที่ยวเชิงนิเวศได้เป็นอย่างดี เนื่องจากพื้นที่ในชุมชนมีสิ่งดึงดูดใจทางการท่องเที่ยว มีการคมนาคมที่สามารถเข้าถึงแหล่งท่องเที่ยวได้สะดวก มีสิ่งอำนวยความสะดวกในระดับปานกลาง มีกิจกรรมทางการท่องเที่ยวที่น่าสนใจ แม้ว่าจะขาดแคลนที่พักแรมในแหล่งท่องเที่ยวก็ตาม

3) ผลการศึกษาเส้นทางและรูปแบบกิจกรรมการท่องเที่ยวเชิงนิเวศอย่างมีส่วนร่วมของชุมชนตำบลสามเรือน จากการนำชาวบ้านในชุมชนสามเรือนไปศึกษาดูงานการจัดการท่องเที่ยว ณ โฮมสเตย์บ้านปลายโพรงฟ้า อำเภออัมพวา จังหวัดสมุทรสงคราม ดังแสดงในภาพที่ 2 พบว่า ชาวบ้านสามารถนำความรู้ที่ได้มาร่วมศึกษาเส้นทางท่องเที่ยวเชิงนิเวศทางบก มีการกำหนดจุดศึกษาโดยใช้ข้อมูลที่ได้จากการสำรวจแบบมีส่วนร่วม และการระดมสมองโดยผู้วิจัยร่วมกับอาจารย์และนักศึกษาสาขาวิชาการท่องเที่ยวและการโรงแรม มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลสุวรรณภูมิ เจ้าหน้าที่โรงเรียนสามเรือน และชาวบ้านในชุมชนสามเรือน นำข้อมูลที่ได้มากำหนดจุดศึกษาในเส้นทางท่องเที่ยวเชิงนิเวศทางบก คณะผู้วิจัย พบว่า เส้นทางท่องเที่ยวเชิงนิเวศทางบกที่มีระยะทางรวม

ตารางที่ 1 ผลการประเมินศักยภาพแหล่งท่องเที่ยวเชิงนิเวศ ตำบลสามเรือน อำเภอบางปะอิน จังหวัดพระนครศรีอยุธยา

องค์ประกอบการประเมินแหล่งท่องเที่ยวเชิงนิเวศ	13 คะแนน				
	คะแนน (A)			ค่าน้ำหนัก (B)	ค่าคะแนน (A*B)
	0	0.5	1		
1. แหล่งธรรมชาติมีสิ่งที่สามารถดึงดูดนักท่องเที่ยวให้เข้าไปเที่ยวชมได้เป็นอย่างดี และจุดดึงดูดดังกล่าวก่อให้เกิดการเรียนรู้ในเรื่องระบบนิเวศ			1	3	3
2. แหล่งธรรมชาติมีความสัมพันธ์กับวิถีชีวิตของชุมชนอย่างเห็นได้ชัด โดยชุมชนมีวิถีชีวิตที่ต้องพึ่งพาทรัพยากรธรรมชาติในบริเวณนั้นเป็นหลัก			1	3	3
3. แหล่งธรรมชาติยังคงสภาพความเป็นธรรมชาติดั้งเดิมไว้ได้ และไม่มีการรบกวนจากมนุษย์		0.5		2	1
4. มีการจัดเส้นทางศึกษาธรรมชาติและป้ายสื่อความหมายบนเส้นทางเพื่อให้ความรู้แก่นักท่องเที่ยว		0.5		2	1
5. การจัดกิจกรรมด้านการศึกษาธรรมชาติให้กับกลุ่มนักท่องเที่ยวที่มีความสนใจเฉพาะด้าน เช่น กิจกรรมการดูนก การศึกษาพันธุ์ไม้ ฯลฯ เป็นครั้งคราว		0.5		2	1
6. มีบุคลากรที่มีความรู้ระดับปริญญาตรีด้านสิ่งแวดล้อม นิเวศวิทยา หรือด้านที่เกี่ยวข้อง และสามารถสื่อสารและให้ความรู้โดยใช้ภาษาอังกฤษได้	0			1	0
คะแนนที่ได้					9

7 กิโลเมตร มีความเหมาะสมในการเป็นจุดเรียนรู้เส้นทางศึกษาทางธรรมชาติทั้งหมด 7 จุด ได้แก่

จุดที่ 1 จุดเริ่มต้น บริเวณศูนย์เรียนรู้การเพาะเห็ดดับเต่า หมู่ที่ 5 ซึ่งเป็นจุดเริ่มต้นของเส้นทางการท่องเที่ยวเชิงนิเวศทางบก เป็นจุดที่ใช้แนะนำเกี่ยวกับเส้นทางท่องเที่ยว และเป็นจุดเรียนรู้เกี่ยวกับการเพาะเห็ดดับเต่า

จุดที่ 2 คู่มกรูณา บ้านต้นแบบเศรษฐกิจพอเพียง จุดนี้เหมาะสำหรับการเรียนรู้เกี่ยวกับภูมิปัญญาในการทำเกษตรแบบพอเพียงตามแนวพระราชดำริ

จุดที่ 3 จุดชมกล้วยไม้ จุดนี้เหมาะสำหรับการเรียนรู้การเพาะเลี้ยงกล้วยไม้

จุดที่ 4 วัดสามเรือน เป็นจุดรวมจิตใจของชาวสามเรือน และเป็นสถานที่สำคัญในการจัดกิจกรรมของชุมชน ได้แก่ ประเพณีอาบน้ำคินเพ็ญในวันลอยกระทง เป็นต้น

จุดที่ 5 จุดชมเห็ดดับเต่า เหมาะสำหรับการเรียนรู้เกี่ยวกับการเพาะเห็ดดับเต่า

จุดที่ 6 จุดชมรังนกกระจาบ เหมาะสำหรับกิจกรรมชมรังนกกระจาบ ในบริเวณนี้จะมีวิถีสองข้างทางที่มีความสวยงาม

และเป็นจุดที่มองเห็นรังนกกระจาบเป็นจำนวนมาก

จุดที่ 7 วัดใหม่กลางเกาะระกำ สิ่งสำคัญในบริเวณวัด ได้แก่ โรงเรียนวัดท่าใหม่ เป็นโรงเรียนระดับประถมศึกษา ประชาชนสามารถใช้ประโยชน์จากวัด คือ เป็นสถานที่ปฏิบัติธรรม นั่งกรรมฐาน ฟังพระธรรมเทศนา จัดงานในวันสำคัญทางพระพุทธศาสนา และใช้เป็นสถานที่จัดงานประเพณีวัฒนธรรมต่างๆ

คณะผู้วิจัยได้ทำการทดสอบเส้นทางท่องเที่ยวทางบกของชุมชน ดังแสดงในภาพที่ 3 โดยการนำกลุ่มตัวอย่างไปทดสอบเส้นทาง และสอบถามความคิดเห็นของกลุ่มตัวอย่างที่มีต่อการท่องเที่ยวเชิงนิเวศอย่างมีส่วนร่วมของชุมชนสามเรือน จังหวัดพระนครศรีอยุธยา เก็บข้อมูลโดยใช้แบบสอบถามจากนักท่องเที่ยว ซึ่งจำแนกเป็นรายด้าน สามารถสรุปได้ดังตารางที่ 3 พบว่า ระดับความคิดเห็นของนักท่องเที่ยวที่มีต่อการท่องเที่ยวเชิงนิเวศอย่างมีส่วนร่วมของชุมชนสามเรือน จังหวัดพระนครศรีอยุธยาทั้ง 6 ด้านอยู่ในระดับมาก

ตารางที่ 2 ผลการประเมินความพร้อมของแหล่งท่องเที่ยวชุมชนสามเรือน

สิ่งดึงดูดใจทางการท่องเที่ยว	ผลการศึกษา
1. แหล่งท่องเที่ยวทางธรรมชาติ	มีกิจกรรมการล่องเรือแม่น้ำเจ้าพระยา คลองโพ ชมทิวทัศน์
2. แหล่งท่องเที่ยวทางวัฒนธรรม	มีวัดอยู่ในเขตพื้นที่ ได้แก่ วัดสามเรือน
3. แหล่งท่องเที่ยวทางการเกษตร	มีพื้นที่ทำการเกษตร โดยประชาชนมีที่ดินเป็นของตนเอง ไม่ต้องเช่า ส่วนใหญ่มีอาชีพทำนา และเห็ดตับเต่า มีกิจกรรมศึกษาและเรียนรู้การปลูกเห็ดตับเต่า
เส้นทางคมนาคมเข้าถึง	ผลการศึกษา
1. การคมนาคมขนส่งโดยรถยนต์	มีถนนลาดยางเข้าถึงชุมชน กว้าง 6 เมตร (2 ช่องทาง)
2. การเข้าถึงแหล่งท่องเที่ยวด้วยทางเท้า	พื้นที่ทางการเกษตรอยู่ริมทางสามารถเดินทางด้วยเท้า
3. ความปลอดภัยในการเดินทาง	มีความปลอดภัยค่อนข้างสูง เนื่องจากไม่มีรถวิ่งมากนัก
4. คุณภาพของเส้นทางที่เข้าถึงแหล่งท่องเที่ยว	ถนนลาดยาง 2 ช่องทาง กว้าง 6 เมตร
5. การเข้าถึงแหล่งท่องเที่ยวทุกฤดูกาล	ช่วงฤดูฝนจะมีปัญหาน้ำท่วม ต้องปิดให้บริการการท่องเที่ยว เนื่องจากอยู่ในพื้นที่ลุ่ม จึงทำให้น้ำท่วมในฤดูฝน
สิ่งอำนวยความสะดวก	ผลการศึกษา
1. ศาลาที่พักหรือจุดชมวิว	มีศาลาที่พักเป็นระยะ จุดชมวิวมียางแแห่ง
2. ป้ายแนะนำทางและสถานที่ท่องเที่ยว	มีน้อย ไม่เพียงพอต่อความต้องการและการอำนวยความสะดวกให้แก่นักท่องเที่ยว ต้องใช้การติดต่อสื่อสารผ่านทางโทรศัพท์เพื่อสอบถามเส้นทาง
3. ระบบสื่อความหมาย หรือ สัญลักษณ์	ไม่มีการจัดการ
4. บริการไปรษณีย์	ไม่มีบริการ
5. บริการเช่ารถจักรยาน จักรยานยนต์	ไม่มีบริการ
6. บริการห้องน้ำหรือห้องสุขา	มีบางจุด
7. บริการโทรศัพท์สาธารณะ	มี 81 แห่ง
8. บริการน้ำดื่มและน้ำใช้	มีร้านค้าที่ให้บริการ
9. บริการร้านอาหารและเครื่องดื่ม	มีร้านขายของชำ ร้านก๋วยเตี๋ยว และร้านอาหารตามสั่ง แต่เป็นลักษณะร้านอาหารตามบ้าน
10. ร้านขายของที่ระลึก	ไม่มีสถานที่ประจำ
11. ศูนย์ข้อมูลนักท่องเที่ยว	ไม่มี แต่มีข้อมูลท่องเที่ยวองค์การบริหารส่วนตำบล
12. ศูนย์รับแจ้งเหตุนักท่องเที่ยว	มีจุดที่พักสายตรวจจำนวน 1 แห่ง
13. บริการตรวจคนเข้าเมือง	ไม่มี
14. บริการสาธารณสุข	มีร้านขายยา 5 แห่ง คลินิก 3 แห่ง
15. ปั้มน้ำมันและก๊าซ	มีจำนวน 3 แห่ง
กิจกรรมการท่องเที่ยว	ผลการศึกษา
1. ธรรมชาติ	นั่งเรือชมทิวทัศน์ตามลำน้ำเจ้าพระยา คลองโพ
2. ศิลปวัฒนธรรม ประเพณี	มีงานวันสงกรานต์ มีงานบุญตามวันสำคัญทางศาสนา จัดงานวันอาบน้ำคืนเพ็ญ
3. การจัดแสดงและแข่งขันกีฬา	มีในช่วงที่จัดงานวันเห็ดตับเต่าสามเรือน

ตารางที่ 2 (ต่อ) ผลการประเมินความพร้อมของแหล่งท่องเที่ยวชุมชนสามเรือน

ที่พักในแหล่งท่องเที่ยว	ผลการศึกษา
1. โรงแรม	ไม่มีบริการ
2. รีสอร์ท	ไม่มีบริการ
3. เกสต์เฮ้าส์	ไม่มีบริการ
4. วิลเลจ สเตย์	ไม่มีบริการ
5. เต็นท์ค้างคืน	ไม่มีบริการ
การบริหารจัดการแหล่งท่องเที่ยว	ผลการศึกษา
1. การโฆษณาผ่านสื่อต่างๆ	รายการท่องเที่ยว และรายการโทรทัศน์มาถ่ายทำและโปรโมทสื่อต่างๆ ให้ฟรี
2. การประชาสัมพันธ์สถานที่ท่องเที่ยวอย่างต่อเนื่อง	มีการจัดงานประจำชุมชน คืองานวันเห็ดดับต่างามที่สามเรือน
3. การลดค่าบริการในบางฤดูกาล	ไม่มี
4. การออกร้านแสดงสินค้าการท่องเที่ยวกับท้องถิ่นอื่นๆ	มีในช่วงที่จัดงานวันเห็ดดับต่างามที่สามเรือน
5. รับชำระเงินด้วยบัตรเครดิต	ไม่มี
6. การเบิก - ถอนเงิน ATM	ไม่มี
7. โรงพยาบาลหรือสาธารณสุข	มีโรงพยาบาลสุขภาพประจำตำบลและคลินิกชุมชนประจำตำบล

ภาพที่ 2 ชาวชุมชนสามเรือนร่วมศึกษาดูงานโฮมสเตย์บ้านปลายโพงพาง อำเภอมัญจาคีรี จังหวัดขอนแก่น

ภาพที่ 3 การทดสอบเส้นทางท่องเที่ยวทางบก

ตารางที่ 3 ค่าเฉลี่ยและส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานของระดับความคิดเห็นของกลุ่มตัวอย่างที่มีต่อการท่องเที่ยวเชิงนิเวศอย่างมีส่วนร่วมของชุมชนสามเรือน จังหวัดพระนครศรีอยุธยา

ด้านสิ่งดึงดูดใจทางการท่องเที่ยว	\bar{X}	SD	ความสนใจ
1. ทัศนียภาพของภูมิทัศน์ธรรมชาติของแหล่งท่องเที่ยว	4.20	0.78	มาก
2. ความโดดเด่นเป็นเอกลักษณ์เฉพาะตัวของแหล่งท่องเที่ยว	3.97	0.92	มาก
3. ความอุดมสมบูรณ์ของทรัพยากรการท่องเที่ยวธรรมชาติ	4.14	0.85	มาก
4. ความอุดมสมบูรณ์ของทรัพยากรการท่องเที่ยวทางวัฒนธรรม	4.08	0.84	มาก
ด้านเส้นทางคมนาคมเข้าถึงแหล่งท่องเที่ยว			
1. การเข้าถึงแหล่งท่องเที่ยว	3.86	0.88	มาก
2. ความปลอดภัยในการเดินทาง	3.93	0.93	มาก
3. คุณภาพของเส้นทางที่เข้าถึงแหล่งท่องเที่ยว	3.80	0.88	มาก
ด้านสิ่งอำนวยความสะดวกในแหล่งท่องเที่ยว			
1. ศาลาที่พักหรือจุดชมวิว	3.96	0.90	มาก
2. ป้ายแนะนำทางและสถานที่ท่องเที่ยว	3.71	1.09	มาก
3. ร้านอาหารและเครื่องดื่ม	3.81	0.91	มาก
4. ศูนย์รับแจ้งเหตุนักท่องเที่ยว	3.82	0.94	มาก
5. ความพร้อมของสิ่งอำนวยความสะดวก (ห้องน้ำ ที่จอดรถ)	3.56	1.05	มาก
6. โรงพยาบาลหรือสาธารณสุข	3.62	0.95	มาก
ด้านการบริหารจัดการแหล่งท่องเที่ยว			
1. การโฆษณาผ่านสื่อต่างๆ	4.01	0.99	มาก
2. การประชาสัมพันธ์สถานที่ท่องเที่ยวอย่างต่อเนื่อง	4.04	0.92	มาก
3. การออกร้านแสดงสินค้าการท่องเที่ยวกับท้องถิ่นอื่นๆ	3.93	0.85	มาก
ด้านที่พักในแหล่งท่องเที่ยว			
1. ความเหมาะสมของที่พัก เช่น โรงแรม รีสอร์ท เต็นท์ โฮมสเตย์	3.80	0.91	มาก
ด้านสิ่งอำนวยความสะดวกในแหล่งท่องเที่ยว			
1. กิจกรรมการชมहे็ดดับเต่า และทำอาหารจากहे็ดดับเต่า	4.03	0.82	มาก
2. กิจกรรมการชมโบราณสถานในชุมชนสามเรือน	3.94	0.90	มาก

ตารางที่ 4 แผนพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงนิเวศชุมชนสามเรือน อำเภอบางปะอิน จังหวัดพระนครศรีอยุธยา

<p>แผนระยะสั้น (ไม่เกิน 1 ปี)</p> <ul style="list-style-type: none"> - จัดโครงการอบรมให้ความรู้และสร้างความเข้าใจแก่ชาวบ้านชุมชนสามเรือนในการอยู่อาศัยร่วมกับธรรมชาติเพื่ออนุรักษ์ระบบนิเวศ - จัดโครงการอบรมการเป็นเจ้าบ้านที่ดี เพื่อรองรับการท่องเที่ยวเชิงนิเวศที่จะเกิดขึ้นอย่างเต็มรูปแบบในอนาคต - จัดทำปฏิทินการท่องเที่ยวชุมชนสามเรือน - พัฒนาแหล่งท่องเที่ยวทางโบราณสถาน ประเพณี และวัฒนธรรมของชุมชน - จัดทำโครงการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมในชุมชน - จัดทำเส้นทางศึกษาธรรมชาติทางบกและทางน้ำ - ทำป้ายสื่อความหมายบนเส้นทางท่องเที่ยวเชิงนิเวศชุมชนสามเรือน
<p>แผนระยะกลาง (1-5 ปี)</p> <ul style="list-style-type: none"> - จัดอบรมมัคคุเทศก์ท้องถิ่น ประจำชุมชนสามเรือน - ก่อตั้งชมรมการท่องเที่ยวเชิงนิเวศบ้านสามเรือน - ก่อตั้งชมรมอนุรักษ์ศิลปวัฒนธรรมท้องถิ่นชุมชนสามเรือน - ศึกษาความเป็นไปได้ในการจัดตั้งตลาดน้ำสามเรือนให้เกิดเป็นรูปธรรม - จัดทำแผนที่และคู่มือการท่องเที่ยวเชิงนิเวศชุมชนสามเรือน - จัดทำแผนพัฒนาบุคลากรทางภาครัฐให้สามารถช่วยเหลือชาวบ้านได้
<p>แผนระยะยาว (5 ปีขึ้นไป)</p> <ul style="list-style-type: none"> - การสร้างสังคมเมืองกับสังคมชนบทให้อยู่ร่วมกันโดยเน้นการมีส่วนร่วมในชุมชน เพื่อลดความขัดแย้งและให้เกิดความยั่งยืนในชุมชน - ส่งเสริมให้ชุมชนอนุรักษ์แหล่งน้ำและทรัพยากรในพื้นที่ไว้เพื่อการอุปโภคและบริโภค ซึ่งจะส่งผลดีต่อการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ - ยกระดับมาตรฐานการดำรงชีพ - สร้างอาคารที่เป็นแหล่งศึกษาด้านการท่องเที่ยวเชิงนิเวศของชุมชนสามเรือน - กำหนดขีดความสามารถในการรองรับของนักท่องเที่ยว - มีนโยบายต่อการจัดการสิ่งแวดล้อมโดยรอบชุมชน

ผลจากการศึกษาศักยภาพด้านการท่องเที่ยวของชุมชน การจัดทำเส้นทางและรูปแบบกิจกรรมการท่องเที่ยวเชิงนิเวศของชุมชน รวมถึงการจัดทำแผนพัฒนาการท่องเที่ยวอย่างมีส่วนร่วมของชุมชนสามเรือนนั้น ทำให้ชุมชนสามเรือนเกิดการมีส่วนร่วมในการบริหารจัดการการท่องเที่ยวในพื้นที่ ชุมชนสามารถนำองค์ความรู้ด้านการท่องเที่ยวมาใช้ในการบริการนักท่องเที่ยว เช่น การต้อนรับนักท่องเที่ยว และการจัดกิจกรรมการท่องเที่ยว รวมถึงองค์การบริหารส่วนตำบลสามเรือนมีแผนพัฒนาการท่องเที่ยวของพื้นที่ที่ชัดเจนและมีทิศทางมากขึ้น ผลที่เกิดขึ้นจากการวิจัยครั้งนี้ยังเป็นการกระตุ้นให้ชุมชนสามเรือนมีความต้องการในการพัฒนาศักยภาพของพื้นที่ตนเองในด้านต่างๆ อาทิ การจัดทำที่พักแรมในแหล่งท่องเที่ยวเชิงนิเวศ การนำศิลปวัฒนธรรมดั้งเดิมของชุมชนสามเรือนมาสร้างมูลค่าเพิ่ม

ทางการท่องเที่ยวให้กับพื้นที่ และการนำเห็ดตับเต่าซึ่งเป็นพืชเศรษฐกิจของชุมชนมาสร้างอัตลักษณ์ทางการท่องเที่ยวต่อไป ซึ่งสอดคล้องกับแผนพัฒนาธุรกิจท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ เพื่อความยั่งยืนของธุรกิจท่องเที่ยวของกลุ่มจังหวัดภาคกลางตอนบน 1 (กระทรวงมหาดไทยร่วมกับมหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์, 2558) ในส่วนของแผนพัฒนาธุรกิจท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์จังหวัดพระนครศรีอยุธยา ในด้านโอกาสทางการท่องเที่ยวของจังหวัด ด้วยกระแสการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติ สิ่งแวดล้อม และวัฒนธรรมที่มีความชัดเจน ส่งผลให้เกิดนักท่องเที่ยวเฉพาะกลุ่มที่มีความสนใจพิเศษเพิ่มมากขึ้น ซึ่งพื้นที่ชุมชนสามเรือนนั้นได้นำเสนอเส้นทางท่องเที่ยวเชิงนิเวศให้เป็นหนึ่งในทางเลือกของนักท่องเที่ยวที่มีลักษณะการท่องเที่ยวแบบสนใจเฉพาะได้เป็นอย่างดี

สรุปผลการวิจัย

การวิจัยนี้มีส่วนทำให้องค์การบริหารส่วนตำบลสามเรือน และชาวบ้านในชุมชนสามเรือนทราบถึงประโยชน์และความสำคัญในการจัดทำแผนพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงนิเวศอย่างมีส่วนร่วมของชุมชน ซึ่งจากเดิม พื้นที่ยังขาดแผนพัฒนาการท่องเที่ยวของพื้นที่ที่ชัดเจน และได้นำแผนพัฒนาการท่องเที่ยวอย่างมีส่วนร่วมในครั้งนี้บรรจุลงในแผนพัฒนาการท่องเที่ยวของตำบลสามเรือน ได้แก่ การจัดโครงการอบรมให้ความรู้และสร้างความเข้าใจแก่ชาวบ้านชุมชนสามเรือนในการอยู่อาศัยร่วมกับธรรมชาติเพื่ออนุรักษ์ระบบนิเวศ การจัดโครงการอบรมการเป็นเจ้าบ้านที่ดีเพื่อรองรับการท่องเที่ยวเชิงนิเวศที่จะเกิดขึ้นอย่างเต็มรูปแบบในอนาคต การจัดทำปฏิทินการท่องเที่ยว

ชุมชนสามเรือน การฟื้นฟูแหล่งท่องเที่ยวทางโบราณสถาน ประเพณี และวัฒนธรรมของชุมชน การจัดทำโครงการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมในชุมชน การจัดทำเส้นทางศึกษาธรรมชาติทางบกและทางน้ำ การจัดทำป้ายสื่อความหมายบนเส้นทางท่องเที่ยวเชิงนิเวศ ซึ่งมีจุดมุ่งหมายในการยกระดับพื้นที่ชุมชนสามเรือนให้สามารถเป็นแหล่งท่องเที่ยวเชิงนิเวศที่มีศักยภาพของจังหวัดพระนครศรีอยุธยาได้ต่อไป

กิตติกรรมประกาศ

งานวิจัยนี้ได้รับการสนับสนุนทุนวิจัยจากมหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลสุวรรณภูมิ และสำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย สัญญาเลขที่ RDG58A0002/0

บรรณานุกรม

- กระทรวงมหาดไทยร่วมกับมหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์. 2558. แผนพัฒนาธุรกิจท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์เพื่อความยั่งยืนของธุรกิจท่องเที่ยว ของกลุ่มจังหวัดภาคกลางตอนบน 1. บุษบา สิทธิการ และ สิริวัฒนา ไจมา. 2552. รายงานวิจัยการพัฒนาทบาของค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในการส่งเสริมและสนับสนุนความพร้อมของเส้นทางเชื่อมโยงแหล่งท่องเที่ยวโดยชุมชน ในกลุ่มภาคเหนือตอนบนของประเทศไทย. สำนักงานคณะกรรมการวิจัยแห่งชาติ. กรุงเทพฯ.
- Mgonja, J.T. et al. 2015. A review of ecotourism in Tanzania: magnitude, challenges, and prospects for sustainability. *Journal of Ecotourism*. 14(2-3); 264-277.